

לאורול

פירוש חז"ל
"בראשית ברא אלהים" (א, א)

7/02

מובא בספרים הקדושים שאין סוף בתורה וסוף ספר דברים ותחילת ספר בראשית הם המשך. וידוע שאלת המפרשים מה הקשר של סמיכות סוף דברים לתחילת ספר בראשית?

שמעתי מהגאון רבי יהודה מועלם זצ"ל מראשי ישיבת "פורת יוסף", שביאר על פי מה דאיתא בתלמוד (מגילה ט, ע"א): מעשה בתלמי המלך שהיה חובב ספרים אמרו לו עבדיו שיש לעם ישראל חמשה חומשי תורה, שהם הולכים לפי מה שכתוב בה. מה עשה תלמי המלך, לקח שבעים ראשי סנהדרין והושיבם בתוך שבעים חדרים של ספינה, ונתן לכל אחד ואחד קולמוס עם גווילים שיכתבו לו את תורת ישראל. שאמר לעצמו שאם יתן לאחד או לשניים, שמא יערימו עליו ויכתבו דברים אחרים. לכן לקח שבעים סנהדרין. אבל הקב"ה נתן בליבם רוח הקודש, ושינו ושלושים דברים בתורה, ואחד מהם היה שכתבו במקום "בראשית ברא אלהים" אלהים ברא בראשית, שח"ו שלא יבוא תלמי המלך וחבריו לפרשו שכראשית שהוא האלוה, ברא אלהים.

1
ספינה
קולמוס
גווילים

והנה שינוי זה צריך לעשות רק לגויים, שהם אינם מאמינים בה' יתברך, ומחפשים ראיות לדבריהם. אבל עם ישראל שהם מאמינים בני מאמינים לא צריכים לשינויים בתורה. ולכן אסור לשנות בתורה, וצריך להשאיר כפי המסורת "בראשית ברא אלהים". היינו שאלקים ברא בראשית. ובוה יובן הסמיכות "לעיני כל ישראל" שזה סיום חומש דברים, "בראשית ברא אלהים" שלעיני כל ישראל לפני עם ישראל שהם מאמינים צריך שיהיה כתוב: "בראשית ברא אלהים" ולא כתלמי המלך שכתבו לו חז"ל "אלהים ברא בראשית".

אחרי העיון בדברי הכתוב, מתעוררת השאלה: מדוע אין התורה מתהילה במדר זה, "אלהים ברא בראשית"? וידועים דברי חז"ל (מגילה ט, ע"א) "מעשה בתלמי המלך שכנס ע"ב וקנים והכניסם בע"ב בתיב, ולא גילה להם על מה כינסן. ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם, כתבו לי תורת רכבם. נתן הקב"ה בלב כל אחד נאחד עצה, והסכימו כולם לדעת אחת, וכתבו לו, "אלהים ברא בראשית". ורש"י מכאן, "שלא יאמר, "בראשית" שם הוא, ושתי רשויות הן, וראשון ברא את השני". לפי לשון הכתוב יש למעות איפוא ח"ו ולומר שישנן שתי רשויות, ומדוע אם כן לא דויקה תורתנו בלשונה, כדי שיתנו הדברים ברורים ומחוזרים כל צרכם? לשם תירוץ קושיתנו והסבר הענין, נביא כאן מאמר חז"ל זה: "היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם. והתורה אמרה, "בראשית ברא אלהים", ואין ראשית אלא תורה, תה"ד, ד' קנני ראשית דרכו" (מדרש בראשית). במלה הראשונה "בראשית" גנוז הסוד של תכלית הבריאה כולה. כל העולמות, המלאכים, השרפים, האופנים, בני האדם ושאר הברואים, לא נבראו אלא בשביל התורה. והואיל שהכתוב משתמש במלה "בראשית" כמובן של תורה, והמוכנה לנו רק על פי דרשת חז"ל, מכאן ראייה שהיא כוללת גם את התורה שבעל פה. לפי זה התורה הקדושה קודמת איפוא לכל היצירה ועדיפה ממנה, ורק על ידה

2

שכל
חייק

היין גם את האלהים. בדבר זה ישנה הוא ייחודי אומות ועולם. אצלן הבורא בא תמיד בראשונה, כמאמר חז"ל: "היוונים וכו' יודעים שלעולם יש לחזכיר הבורא בראשונה" (תוספות, יחיליה ט'). ואילו אצלנו להפך התורה באה בראשונה, ואורייתא וקודשא בריך הוא חד הוא". ואין האמונה בה' אפשרות בלי ידעת התורה וכוונותיה. ורוצה אדם להכיר את הבריאה וריבונה, יתן ויעסוק בתורה, שרק על ידה יוכל להכין רזי עולם ונפלאות הבורא.

א

ב

1 ויקח ה' אלהים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה" (בראשית, ב' מ"ו). ורש"י פירש: "לקחו בדברים נאים ופיתהו ליכנס". משמע מזה שאדם הראשון מירב ליכנס לתוך גן העדן, והכורא צריך היה לפתותו בדברים נאים, כדי להשפיע עליו שיכנס ברצונו הטוב. אחר כך כשאדם חטא כאכלו מעין הדעת, כתוב בחזרה, ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרוכים ואת להט ההרב המתהפכת, לשמור את דרך החיים". תופעה פסיכולוגית מעניינת כאן לפנינו, לראשונה הוכרח הקב"ה להפציר באדם שיכנס לגן עדן, אולם מכיוון שנכנס סרב לצאת מדעתו, נזקק היה לאמצעי כפייה להוציאו משם, ומלבד זה מן הנחזין היה גם לזפקיד שומרים על הגן, כדי למנוע חזרת אדם לתוכו.

(3)
pe

סיפור נאה זה משמש דוגמה מאלפת ובכואה נאמנה, להנהגת כמה בני אדם בכל הדורות, כשבאים ומציעים להם לשמור את מצוות התורה, וליהנות מהן כדכתיב, "מוצאי מצא חיים", על פי רוב אינם נשמעים להצעה, מכיוון שאינם יודעים תורה זו מהו ואז יש הכרח בדבר להוכיח להם שבאמת מעם גן עדן בתורה זו ושמירתה, לפי שגם בגן העדן של האדם היה עיקר העדן המצוות כמאמרם ז"ל: "לעבדה ולשמרה" --- נתן לו מצוות שבת וכו'". אולם רק ההתחלה היא קשה, ולעומת זה כאשר אחרי השידולים יתהפצרות הם נכנעים כבר אל תוך גן העדן של התורה ומועמים

16

את מעמדה הערב, הם נעשים דבקים ומסורים אלית, שגם בכוח לא יוכלו להפרידם ממנה.

21

מעניין מאוד הדבר שאפילו לאחר החטא, לא רצה אדם בשום אופן להיפרד מן החיים הנעימים בגן העדן של התורה וחמצוות, אבל הוא נענש בשביל חטאו, ושומרים מיוחדים גודרים בעדו את דרך הגן. יכולים אנו לשוות בדמיוננו תמונה זו: יושב לו אדם הראשון מקרוב לגן העדן, כשעיניו חודרות לתוכו וכולשות בתאוה כל מקום חביב וידוע לו, והלל מתפקע מגעגועים וערגון, וזוא משתוקק בכל נימו נפשו לחזור לגן עדנו, כי בשום אופן איננו יכול להתרגל אל החיים שמחוץ לו. אבל אהה, כבר איהר את המועד והנעשה אין להשיב. עין פקוחה שומרת עליו, והגן אבוד בשבילו לעולמים. תמונה מעין זו אנו מוצאים אצל לומדי התורה בכל הזמנים. שנתפקרו ויצאו לתרבות רעה. אחרי עזבם את כתלי הישיבה אינם מוצאים סיפוק בחיים החילוניים והם נכמפים לחזור אליה. אבל חסומה הדרך ונעולה הדלת בשבעה מנעולים, מלאכי מרום מעכבים בעדם כמאמרם ז"ל, "אין מספיקים בידו לשוב". אין המניעה מצדו לשוב אלא, "אין מספיקים בידו", אין השומרים נותנים לו לשוב. ובדידי הוזה עופדה: נתוודעתי מעם לאדם אחד שעזב את הישיבה, או בלשון חכמים, שנה ופירש. שאלתי אותו כיצד הוא נהנה מחייו והאם שבע רצון הוא ממצבו עכשיו. תשובתו אלי היתה שאם כי זה זמן רב שפירש מן הישיבה, עודנו חי תחת השפעתה, מעם העבירות נימל ממנו ואיננו מוצא סיפוק בהן. ואכן כך היא דרך התורה. קשה מאוד להתחלה בה, אבל עוד קשה יותר הפרידה ממנה, וזכרונה נשאר בלב לנצח.

22

31

36

41

ומה שנכון הוא לגבי הפרט, נכון גם לגבי הכלל. דבר זה אנו מוצאים כדברי חז"ל הקולעים: "כפה עליהם הר כגיגית ואמר להם, אם אתם מקבלים את התורה וכו' אמר רבא אחר כך הדר קיבלוח בימי אחשורוש" (שבת, פ"ח). השיבות התורה לא נודעה לה מתחילה ולזאת באה הכפייה, אולם אחרי שכבר קיבלוח

46

ונתרגלו אל נוחיותה ומעמדה הטוב, אי אפשר היה להם למצוא סיפוק בחיים אחרים שאין בהם תורה. הם נוכחו לדעת שאין חיים אמיתיים ומועילים כחיים של תורה ויראת שמים, ולפיכך כלמודי נסיון חזרו וקיבלוח מרצונם.

51

(2)

סיכום הדברים: „אין ראשית אלא תורה“ שהיא תכלית הכריאה, ואין כל בריה יכולה לומר שתי רשויות בראו העולם. אלא הוא לבדו בראו, מתקלם בעולמו ומתהדר בו. ואין גם „ראשית“ אלא ישראל ככתוב „קודש ישראל לה' ראשית תבואתו“. זה מחייב את העם הנבחר להיות דבק בתורת אלהיו ולשמור את מצוותיה באמונה. אשרי המבין ויודע את ערך התורה הנצחית וחי על פיה כי „טועמיה חיים זכו“. מדשן שולחנה ישבע, ומימיה הזכים ירוו את צמאוננו. אבל אוי לו לבר נש העוזב מקור מים חיים, לחצוב לו בארות בארות נשברים, כי את נפשו הוא קובע. הכיסופים לחיי התורה הקודמים ימלאו תמיד את לבו. אבל לא יספיקו בידו ממרום לשוב אליהם, והוא ישאר קרח מכאן ומכאן.

(4)

. ועתה שמע פירוש המקרא על פשוטו נכון וברור. הקב"ה ברא כל הנבראים מאפיסה מוחלטת. ואין אצלנו בלשון הקדש בהוצאת היש מאין אלא לשון ברא. ואין כל הנעשה תחת השמש⁵⁵, או למעלה, הווה מן האין התחלה ראשונה. אבל הוציא⁵⁶ מן האפס הגמור המוחלט יסוד דק מאד⁵⁷ אין בו ממש. אבל הוא כח ממציא. מוכן לקבל הצורה. ולצאת מן הכח אל הפועל. והוא החומר הראשון. נקרא ליונים היולי*. ואחר ההיולי לא ברא דבר. אבל יצר ועשה. כי ממנו המציא הכל והלביש הצורות ותקן אותם. ודע. כי השמים וכל אשר בהם חומר אחד*. והארץ וכל אשר בה חומר אחד. והקב"ה ברא אלו שניהם מאין*. ושניהם לבדם נבראים. והכל נעשים מהם. והחומר הזה. שקראו היולי. נקרא בלשון הקדש תהו והמלה נגזרה מלשונם⁵⁸. בתהוה על הראשונות. מפני שאם בא אדם לגזור בו שם⁵⁹. תהוה ונמלך לקוראו בשם אחר. כי לא לבש צורה שיתפש בה השם כלל. והצורה הנלבשת לחומר הזה נקראת בלשון הקדש בהו. והמלה מורכבת. כלומר בו הוי.

(5)
הקב"ה

In the beginning God created. The basic idea expressed in these words is that creation took place *ex nihilo*, something [was created] from nothing, or *creatio ex nihilo*. This concept is a tenet of faith in Judaism. However, the Torah is not a guide to metaphysics; its focus is on moral imperatives. Each article of faith must therefore be converted into a moral norm.

King David emphasized in *Psalms: To God is the earth and its fullness, the land and all who dwell there, because He established it on seas and firmed it on rivers* (Ps. 24:2). David suggested that by virtue of having created the world, God is its Owner in the full legal sense.

One can clarify this idea through a halachic principle. There is a disagreement in the Talmud (*Bava Kamma* 98b) regarding the ownership rights of a craftsman who was given raw material by a second party and then fashioned it into something more valuable—whether or not we maintain that the craftsman have ownership rights over the value that his craftsmanship added to the raw material? If so, the owner of the raw material must compensate the craftsman if he wishes to own the finished object. Alternatively, perhaps the craftsman has no rights to the finished object and he is only entitled to payment for his work. Maimonides (*Hilchos Sechirus* 10:4) and many *Rishonim* maintain that the craftsman has no ownership rights, while the *Rosh* (*Bava Kamma* 9:14) and others argue that he does.

But although there is a difference of opinion regarding a human craftsman, there is no controversy when discussing the Creator of the world. The Master of the universe unquestionably owns

the world by virtue of His having created it precisely because the world was created *ex nihilo*: He both created the raw material and also formed it into the world as we know it. There can thus be no contender for ownership rights.

The moral message of creation is that all of a person's organs, talents and capabilities actually belong to God and are only on loan from Him. With every sin he commits he misuses that which has been lent to him and thus in a sense forgoes his very right to existence. Living a life of sin is thereby an act of theft and extortion.

We use the expression for lack of a better term, but in fact, before Creation there was no "existence", there was Existence—there was God Himself. The popular *Adon Olam* prayer declares, "The Master of the universe, Who ruled before anything was created. Before the world was created there was infinite, absolute Being—God Himself existed."

It may be asked, however, that if God is infinite, and encompassing all, how could He create a finite world extraneous to Himself? When God's splendid majesty shines forth and stands revealed, everything reverts to chaos and void. To address this question, Lurianic mysticism asserts that God engaged in *tzimtzum*, contraction, thereby leaving "room" for the existence of the world (see *Shemos Rabbah* 34:1). The creation of the world took place on account of God's goodness, for He descended, as it were, from absolute transcendence to the domain of concrete existence.

The task of man is to bring the Divine Presence down to the lower world, to this vale of tears. Man is able to reside together with his Creator in this world, and it is only through cultivating that togetherness in the here and now that man can acquire a share in the world to come. It is the will of God that His *Shechinah*, His Divine Presence, should contract and limit itself within the realm of empirical reality.

(6)
הקב"ה

(3)

ליה אנומנינום לרבי גוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדין כיצד גוף אומר נשמה חמאת שמיום שפירשה ממני הדין מוטל כאבן דומם בקבר ונשמה אומרת גוף חמא שמיום שפירשתי ממנו הדין פורחת באויר כצפור אמר ליה אמשול לך משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שהיה לו פרדס נאה והיה בו

8 חן חיים

ויפה באפיו נשמת חיים, והי האדם לנפש היה (ב' ז) - ומתרגמין, "לרוח ממללא".

1 כח הדבור, שהוטבע באדם, הוא חלק א' ממעל, ולא מן הד' יסודות, שמהם נבראו שמים וארץ ונפשות התנועה, אבל היא, כמו שמפרש הרמב"ן, "רוח השם הגדול, מפיו דעת ותבונה" ומאן דנפח מדילי נפח. ומכיון שכן הדבר, כדאי מעכשיו להתבונן על הכת האלקי הממיר הזה, שהוטבע באדם ופועל שלא בכונתו ומחשבתו. כי כל הפעולות שאדם עושה באבריו, ויצאות אל הפועל רק ברצון האדם ומחשבתו, ואם יסיה דעתו מפעולותיו, לא די שהפעולה תהי' גרועה אלא שלפעמים תגרום העשי' נזק לפועלת.

ולדוגמא, חרש עצים מכה יתד ברזל בקיר של עץ. בידו האחת הוא אוחו את היתד ובשנית מכה בפטיש על ראש היתד להשקיעו בעץ, כדלת או במזוזה. והנה אם בשעת ההכאה יסיה החרש דעתו מהפטיש והיתד, עלול הוא להכות בידו האחת את השני' מבלי משום, וכיו"ב כל בעלי האומנות, שצריכים לכוון בפעולותיהם.

אבל לא כן בדבור האדם. כאן נתן הקב"ה מתנה רבת הערך לאדם, שבכחו לכבא את כל התיבות והמלים מבלי כל מחשבה קודמת, ומכיון שאדם רוצה לכבא, למשל, את המלה "וידבר", מיד היא מתכבטאת מבלי כל מחשבה, למרות מה שחמש אותיות' הן כמעט כולן ממוצאות

אחרים מבלי המבטא: וא"ו - מן השפתים, דל"ת - מן הלשון, אות ב"ת מתכבטאת מן השפתים וד"ש - מן השנים. ואינו זקוק לשום לב, איך לחבר את האותיות, ובשעה שהוא תוחב את הלשון בין השנים,

אינו חושש, לבל תתקבנה השנים העליונות אל התחתונות ותנשכנה את הלשון, חלילה, אלא מיד שעולה כדעתו להביע את המלה, "וידבר", כבר נעשית מלאכת החבור מאליה, ועקיסת השפתים ופתיחת הפה וסתימת הגרון במקום שצריך, כ"ז נעשה כאופן ישר ומבטוי מבלי דעת בעליו, והכל כשביל מה? כשביל, שהאדם צריך לכוון פירוש של המלה "וידבר", הוא מוכרח לרכו כל מחשבתו לכונה זו, ומסילא לא נשאר

במחו מקום בשביל לכוון חבורן של האותיות, כי א"א לכוין את המחשבה לשני ענינים נפרדים בבת אחת: לחבור האותיות ולכונת המלה המתכבטאת. וע"כ נתן הקב"ה לאדם כמתנה, שהאותיות תתחברנה מעצמן ובמשך דק אחד יכול האדם לכבא כמאתים תיבות, ובלבד שיכוין פירושם, והמתנה הזאת ניתנה לו לאדם אך ורק, למען יוכל לרכו כל מחשבתו ללמוד התורה וכונתה במשך זמן קצר של ימי חלדו על האדמה, ואלמלא נתן לו לאדם הכנה הזו והי' מוכרח בעצמו לצרף ולחבר את האותיות בכונה, כי אז לא הי' יכול ללמוד רק פרשה אחת ביום, ולפעמים פרשה בבמה ימים.

3 ופי אשר לו לב נכון ישכיל להכין, כי מתנה גדולה שכזו לא נתנה לו לאדם בשביל לדבר לה"ר וליצינות ורכילות ודברים בטלים, כי אדרבא ככה המתנה הזאת מתדכים עונותיו ביותר, וזהו היפך כונת הקב"ה, שכל הכחות שבאדם ברא לכבודו. אלא נתנה לו המתנה רבת הערך הזו, כשביל לקיים את ה"ודברת בס", ולא בדברים בטלים, ואפילו עכשיו אחרי קבלת המתנה הלזו, צועק התנא, כי היום קצר והמלאכה מרובה, כלומר התורה, שהיא ארוכה מארץ מדה, קשה ללמוד כולה בימי שנתינו על האדמה, ורק ההצלחה היא שלא עלינו המלאכה לגמור, אבל מאידך גיסא אין אנו בני חורין להפטר ממנה, אפילו שעה קלה, אלא עד כמה שידינו מגעת, עלינו לעמול בתורה לילה ויומם.

בכורות נאות והושב בו שני שומרים אחד חוגר ואחד סומא אמר לו חוגר לסומא בכורות נאות אני רואה בפרדס בא והרכיבני ונביאם לאבלם, רכב חוגר על גבי סומא ורכיבאום ואכלום לימים בא בעל פרדס אמר להן בכורות נאות היכן הן אמר לו חוגר כלום יש לי רגלים להלך בהן אמר לו סומא כלום יש לי עינים לראות מה עשה הרכיב חוגר על גבי סומא ורן אותם כאחד אפ"הקב"ה מביא נשמה חורקה בגוף ורן אותם כאחד שנאמר יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו יקרא אל השמים מעל זו נשמה ואל הארץ לדין עמו זה הגוף.

9 חן חיים

אעשה לו עזר בנגדו: משום שהאדם אין טבע מינו באופן אחד, כי כל המדות וכל הכרואים כלולים בו, והאדם הזה טבעו נוטה לזה האופן וזה האדם להיפך, על כן יש לעשות העזר שהיא האשה ראויה לכל אופן שיהא בהאיש, והיינו "כנגדו" - איך שהוא נצרך לעזר תמיד לפי תכונתו (וכיוצא בזה להלן לגיב "ואלכה לנגדך", יעו"ש).

11 (הרחב דבר - זהו לפי פשוטו. והמדרש ידוע בפירוש רש"י זכה עזר, לא זכה כנגדו. אמנם גם לפי הדרש אינו במשמעות שתהא נבראת כדי לצערו, ואיך משמע בלשון ה' "עזר כנגדו" שיהא או עזר או כנגדו. אלא הכוונה שהניגוד יהא לעזר, שהרי מי שהוא כעסני ורגזני אם אשתו תהא עזר מסייעתו לכך, אע"ג שבשעת הרוגז הוא נהנה מזה והיא לו לעזר, אבל אח"כ ספר הרוגז יש לו צער

16 הרבה מזה שהוסיפה אשתו אש ועצים והרי היא כנגדו, משא"כ אם תהא מנגדתו מתחילה ותשכך חמתו ותפייס אותו האדם שהוא מרגיז עליו, אע"ג שנראית באותה שעה שהיא מנגדתו, מ"מ היא העזר האמיתי שאין למעלה הימנו. וכן מי שטבעו ששמה ביותר, וכדומה בכל המדות, וא"כ הפירוש "עזר כנגדו" במה שתהיה מנגדתו תהיה לעזר. וזהו"ל הוסיפו שאם זכה נשאר העיקרו "עזר" היינו במה שהיא מנגדתו מתחילה, ואם לא זכה נשאר העיקרי

21 "כנגדו" במה שהיא עזר מתחילה והיא מסייעתו לכל רוח רעה שעוברת עליו, ואין לך "כנגדו" גדול מזה - עד כאן הר"ד.

26

31

"ויאמר ה' אלוקים אל הנחש כי עשית זאת ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה".

"תניא שדרו של אדם לאחר שבע שנים נעשה נחש והני מילי דלא כרע במודים" ב"ק (טז).

11
אברהם

מדוע זהו העונש המגיע למי שלא כורע במודים? מה הקשר בין השררה לבין הנחש?

ביאור הדברים בעז"ה כך, כשנברא העולם היה דמיון גדול בין האדם לבין הנחש, ולא בכדי הנחש היה מלך על כל החיות והיה מהלך בקומה זקופה, וכן האדם היה מלך בתחתונים "נזר הבריאה", ואז בא הנחש ופיתה את חוה ואמר לה אני ואת מלכים פה בעוה"ז למה שיהיה לנו "בוס" מלמעלה שיכתיב לנו מה לעשות בואי ונאכל מעץ הדעת ונהיה כאלוקים כך לא נצטרך לקבל הוראות מאף אחד, דברי הפתוי של הנחש יצאו מנקודה שחצנית של אי רצון להתכופף למרות עליונה.

10
ג' ד' ע' י' א'

11
עצם מעלמי הענין יל דרוב קטנות ומחלוקת בין איש לאיש מקור נחום והתנשאות כל אי חושב שמיחס יותר ממשהם כנגדי וע"כ נכרה אדם יחיד ותמנו נכרה האשה שלא יתקוטטו ולכן עלה שיסכה כל אי יחוסו וזו י"ה בשלום, וז"ש זאת הפעם אין לאשתי יחוס יומר ממני כי היא עלם מעלמי ובשר ונכשרי ולואת יקרה אשה כי מא"ס לקחה אבל כ"ז לא י"ה רק הפעם אבל לעולמים יקם אשה ממשהם אחרת, נמן יס"בה מחלוקת העלה שיעזב איש את אביו ואם אמו ישבת הימים וכן היא, ואז י"ה ודבק באשתו בשלום ואלהבה ויבין לשבר אמה וז"ש שמת חשמה רעים אלוניס כשמחך יי"ך נג"ע מקדם כמו נח"ה"ר שלא הי מקום למחלוקת.

ומה באמת ניסה הנחש להשיג בפתותו את חוה בזה החטא חז"ל אומרים שכונתו של הנחש היתה שאם ימות האדם וישא את חוה, הדמיון והשיויון שקיים בינו ובין חוה גורמים לו לחשוב עד כדי כך שחוה יכולה להיות אשתו,

והקב"ה מעניש את הנחש בשני המישורים בהם קלקל, על גאותו המחוצפת מוריד לו הבורא את קומתו והנחש מתחיל מעתה ללכת על גחונו, ועל מה שעלה במחשבתו המקולקלת לשאת את חוה אומר לו הקב"ה "ואיבה אשית בינך ובין האשה בין זרעך ובין זרעה" רצית קירוב שלא היה מגיע לך שלא שלך, לכן תקבל מעתה יחס חדש ושונה מאד מהאדם עד כדי ניכור ושנאה.

כשהגמ' אומרת שאדם שלא כורע במודים שדרתו הופכת לנחש כונת הגמרא לומר שאדם שלא מכופף את עצמו כלפי בורא העולם חטאו הוא כחטאו של הנחש שלא רצה להתכופף כלפי הבורא שבראו, ולכן גם עונשו לעתיד לבא יהיה כדוגמת העונש שמקבל הנחש שניטלת קומתו \ שדרתו.

ולפ"ז גם מובן מדוע אומר הקב"ה לנחש "עפר תאכל כל ימי חי"ך" וכי מה עונש בכך הלא אדרבא מזונו מצוי לו תמיד, אלא שבכך אומר לו הבורא "לך מעלי" אתה לא רוצה אותי כמנהיג גם אני לא רוצה אותך כנתין, אל תבא לבקש ממני דבר אינני רוצה לראות את פניך, זהו ניכור וריחוק שאין דוגמתו של הנחש מהבורא יתברך,

בתפילות שאנו מתפללים במשך היום על ידם אנו מראים את התלות שלנו בהש"ת, את הקשר והאהבה היום יומי שבינינו לבין השי"ת, ההפך הגמור מהנחש שגורש מאת פני השי"ת.

(נ' העבודה פ"ו)

5